

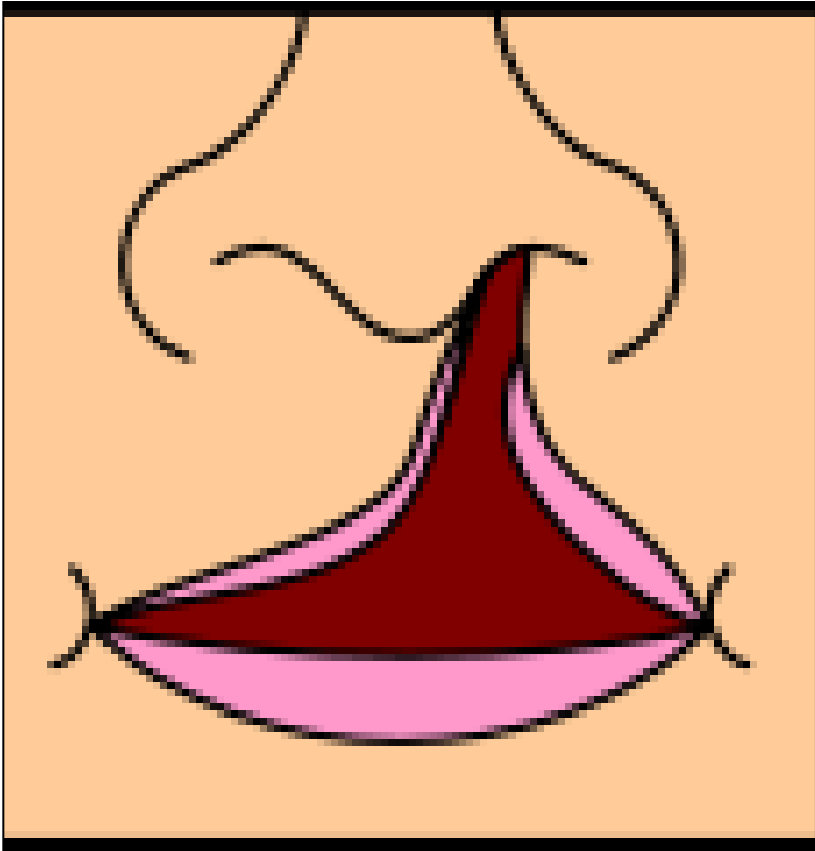
CONGENITALIS ANOMÁLIÁK

- Az ajak és a szájpád hasadéakai gyakoriak (1/1000 születés); kombinálódhatnak, és az esetek egy részében egyéb malformatiók is fennállnak.
- Az ajak és a szájpád morfogenezisét genetikai eltérések vagy környezeti teratogének zavarják meg.

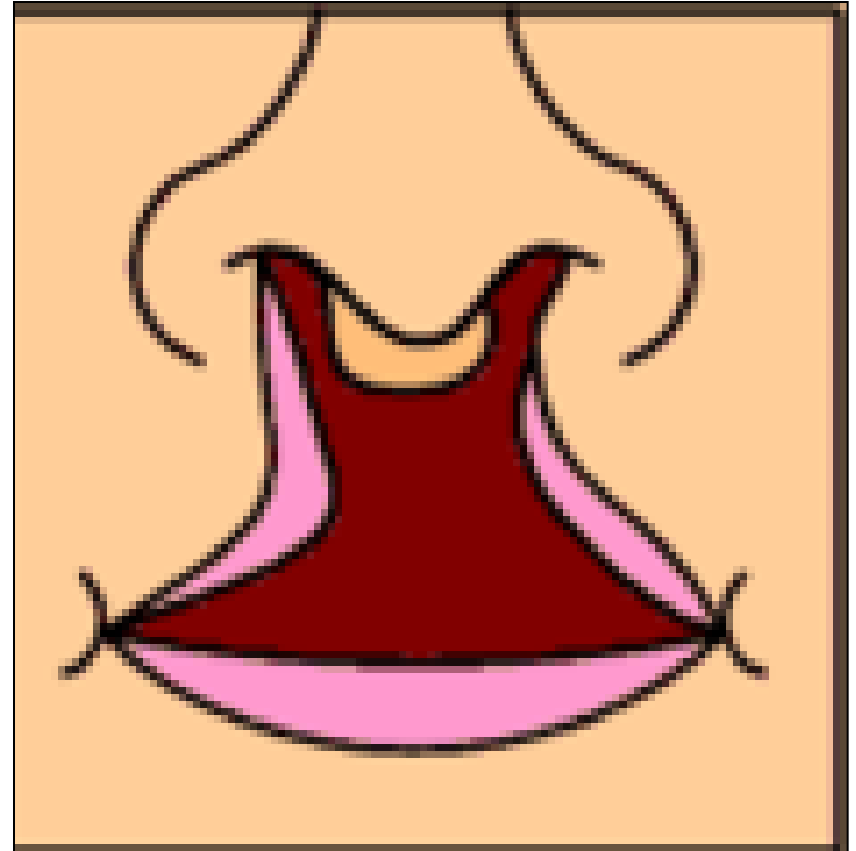
Ajakhasadék (cheiloschisis), más nevén nyúlajak (labium leporinum)

- A nasalis nyúlvány és a maxillaris nyúlvány fúziója elmarad.
- Általában egyoldali, ritkán kétoldali.
- A táplálást nem zavarja.

Cheiloschisis

Egyoldali

Kétoldali

Kétoldali nyúlajak

Prof. Füzesi Kristóf, SZTE Gyermekklinika

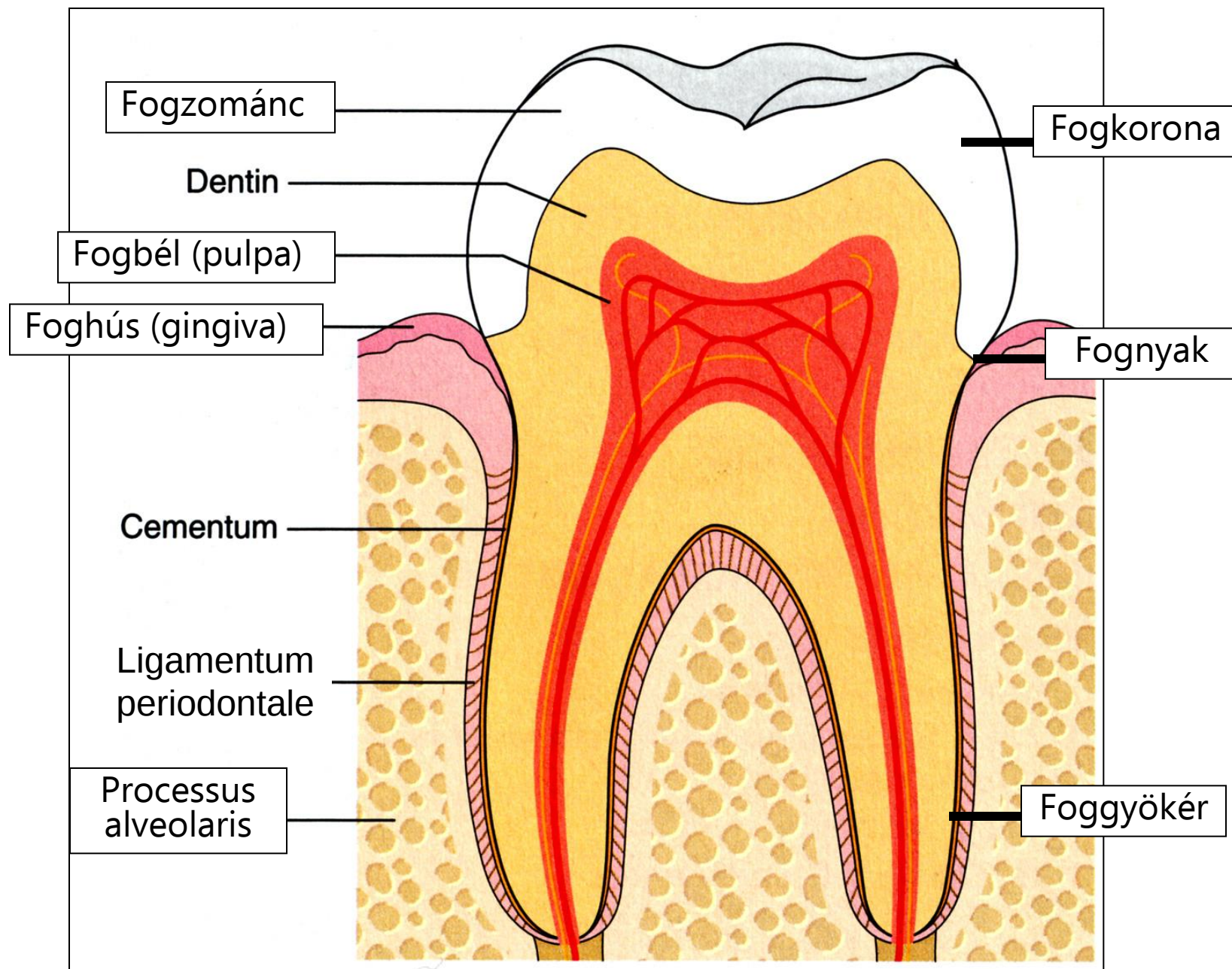
Farkastorok (palatoschisis) - faux lupina

- A száypadnyúlvány és a sөvénynyúlvány nem nő össze → a lágy- és a keményszájpad helyén a középvonalba hasadék.
- Nyelészavar; később a hangképzés és a beszéd zavara.

Nyúlajak és farkastorok kombinálódása:
cheilo-gnato-palatoschisis

Nyúlajak és farkastorok
13-as triszómiában
(Patau sy).
Megszakított terhesség

A FOGAK ÉS RÖGZÍTŐ RENDSZERÜK BETEGSÉGEI

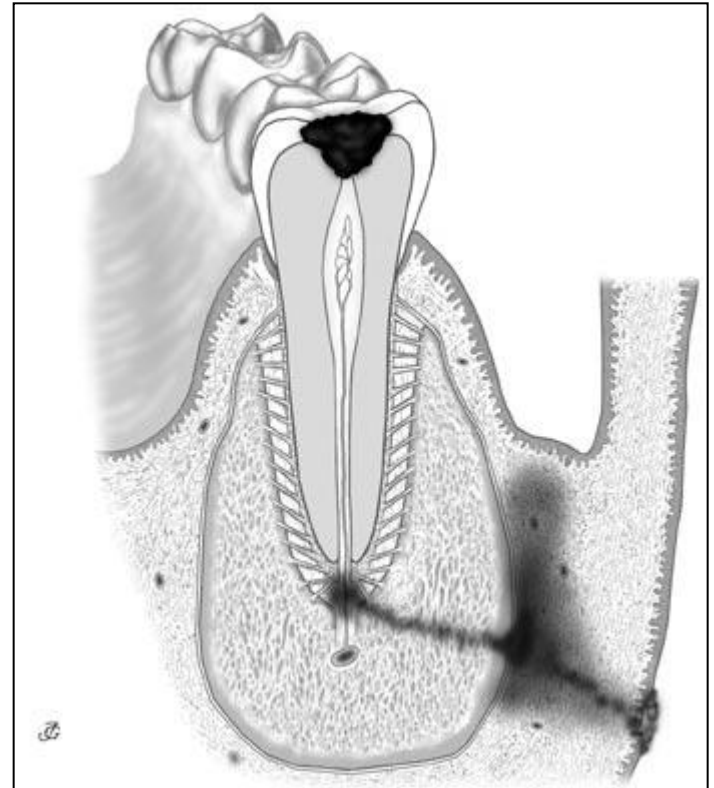
- Életmódbetegségek; rizikótényező az elhanyagolt szájhigiéne

Dentális caries (fogszuvasodás): a fogban üreg.

- Dentális plakkok kialakulásával kezdődik a barázdákban, a fognyaknál, a fogközi felszíneknél
- Dentális plakk: tapadós biofilm, ételmaradékból (cukor!), levált hámsejtekből, a nyál glikoproteinjeiből és baktériumokból (fontos: Str. mutans) áll össze.
- A Str. mutans lebontja a cukrot, eközben tejsav termelődik
→ kioldódnak a fogzománc és a dentin ásványi anyagai → caries

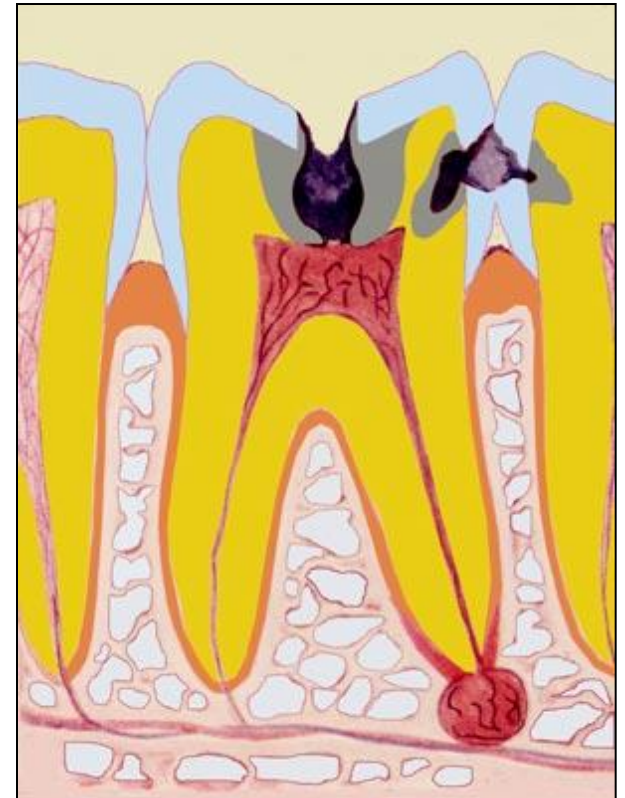
Heveny szövődmények

- Heveny gennyes pulpitis (fáj!)
- A fertőzés eléri a pulpakamrát: a fogbél elhalása → fogvesztés
- A fertőzés a foggyökércsúcs periodontiumára terjed: acut apicalis tályog → subperiostealis tályog → osteomyelitis → sipolyynyílás a gingivában vagy az arc bőrén

Késői szövődmények

- **Periapicalis granuloma:** a foggyökér körüli szövetek necrosis, melyet lymphocytákban, plazmasejtekben gazdag granulációs szövet övez
- A granuloma tömlős átalakulása és hámosodása → **cysta radicularis** (foggyökér tömlő)

Gingivitis

- Dentális plakkok baktériumai + fogkő → idült gennyes gingivitis: a fogíny duzzadt, vérbő, vérzékeny
- Periodontalis tasakok alakulnak ki, ezekben genny →

pyorrhoea alveolaris

- Mélyebbre terjedve → idült gennyes periodontitis és gingiva atrophia

Idült periodontitis

- Évtizedek alatt a fogakat rögzítő szalagok fokozatosan elpusztulnak, a processus alveolarisok csontja felszívódik → foglazulás, majd a fogak kihullása
- Szájbüz (foetor ex ore)

Foghúzás során *Str. viridans* kerülhet a véráramba → infectiv endocarditis veszélye

ODONTOGÉN TUMOROK

- Az odontogen hámból, ectomesenchymából vagy mindkettőből származó tumorok.
- Komplex daganatcsoport változatos szöveti képpel és klinikai viselkedéssel.

Ameloblastoma

- Az odontogen epithelium valódi daganata.
- Típusosan cisztikus. Lassan növő, indolens.
- Lokálisan invazív.

A száj- és a toroknyálkahártya betegségei

GYULLADÁSOK

Stomatitis a szájnyálkahártya gyulladása általánosan

- Fogíny gyulladása - gingivitis
- Nyelv gyulladása - glossitis
- Ajak gyulladása - cheilitis

Stomatitis aphtosa

Aphta: vérzéses szegéllyel övezett felszínes fekély a szájüreg mozgó részein: az ajkak belfelszínén, a buccán, a nyelven.

Stomatitis aphtosa

Aphta: vérzéssel szegéllyel övezett felszínes fekély a szájüreg mozgó részein: az ajkak belfelszínén, a buccán, a nyelven.

Etiológiája tisztázatlan, kiváltó szerepe lehet a következőknek:

- érzelmi feszültség, menstruáció
- sprue, gyulladásos bélbetegség
- bizonyos ételek,... stb.

Igen gyakori, fájdalmas; főként az első két évtizedben jelentkezik

Stomatitis herpetica

Pathogenesis

- Kórokozó: a herpes simplex vírus I (HSV-1)
- Primér fertőzés: nyálcsere; felnőtt vagy gyermek nyálában lévő vírussal fertőződik a 0.5-5 év közötti gyermek
- Felnőtteknél a vírus a szájnyálkahártyában lappang és reaktiválódik allergiás betegségben, felső légúti vírusfertőzés során, terhességben, menstruációkor, stb.

Morfológia

- 1-2 mm-es vesiculák, esetleg nagyobb bullák
➔megrepednek, kifekélyesednek
- Számos betegben az ajkakon is vesiculák: **herpes labialis**

Klinikai jellegzetességek

- Fájdalmas; egy hét alatt önmagától gyógyul; gyakran kiújul.

Gingivostomatitis herpetica

- Stomatitis herpetica variáns, kisgyermek primér fertőzésekor alakul ki
- Az ajak, a gingiva, a bucca és a nyelv nyálkahártya duzzadt, fájdalmas, vérzékeny, vesiculákkal, bullákkal fedett
➔ megrepednek, helyükön fekélyek.

Klinikum

- Hirtelen kezdet, magas láz;
- A nyaki nyirokcsomók is fájdalmasan megnagyobbodnak
- A táplálkozás fájdalmas; egy hét után önmagától gyógyul

Oralis candidiasis (szájpenész)

A szájüregi normális flóra tagja a *Candida albicans* gomba

Mycosis jelentkezhethet

- újszülöttekben
- széles spektrumú AB-mal kezeltékben
- immunszupprimáltakban

Makro

- Fehér (letörölhető) álhártya a nyálkahártyán, főként a nyelven, a pofa nyálkahártyán

Szájpenész

Oralis candidiasis (szájpenész)

A szájüregi normális flóra tagja a *Candida albicans* gomba
Mycosis jelentkezhet

- újszülöttekben
- széles spektrumú AB-mal kezelvekben
- immunszupprimáltakban

Makro

- Fehér (letörölhető) álhártya a nyálkahártyán, főként a nyelven, a pofa nyálkahártyán

FM

- Gombafonalak fibrines-gennyes izzadmányba ágyazódva

Klinikai jellegzetességek

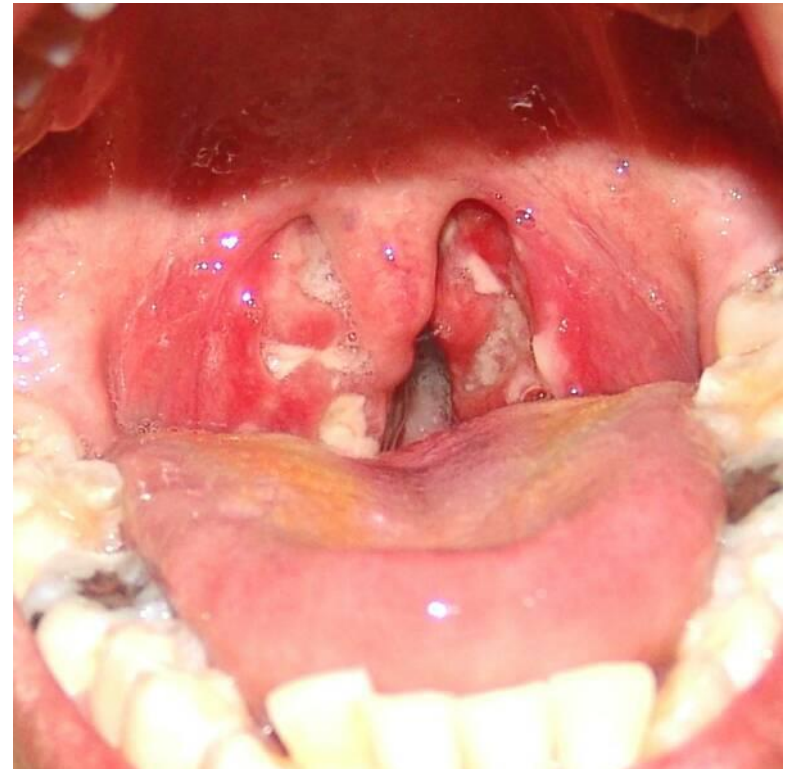
- Égető érzést okoz, zavarja a nyelést
- Kezelésre gyógyul

Pharyngitis virosa

- Igen gyakori. Ha adenovírusok okozzák, conjunctivitis is fennállhat.
- A toroknyálkahártya vörös, vesiculák, fekélyek lehetnek rajta
- Nyomtalanul gyógyul

Streptococcalis pharyngitis / tonsillitis

Ld. felső légutak

REAKTIV PROLIFERÁCIÓK

Irritációs fibroma

- Nyeles növedék idült irritáció hatására, pl. rosszul beállított protézis mellett
- Leggyakrabban a buccalis nyálkahártyán a harapási vonalban
- FM: a hám alatt fibroblast szaporulat, nagy mennyiségben rakódik le kollagénrost

Th: kimetszés, szövettan

Irritációs fibroma a nyelven

*Prof. Sonkodi István, SZTE Fogászati
Klinika*

Granuloma pyogenicum

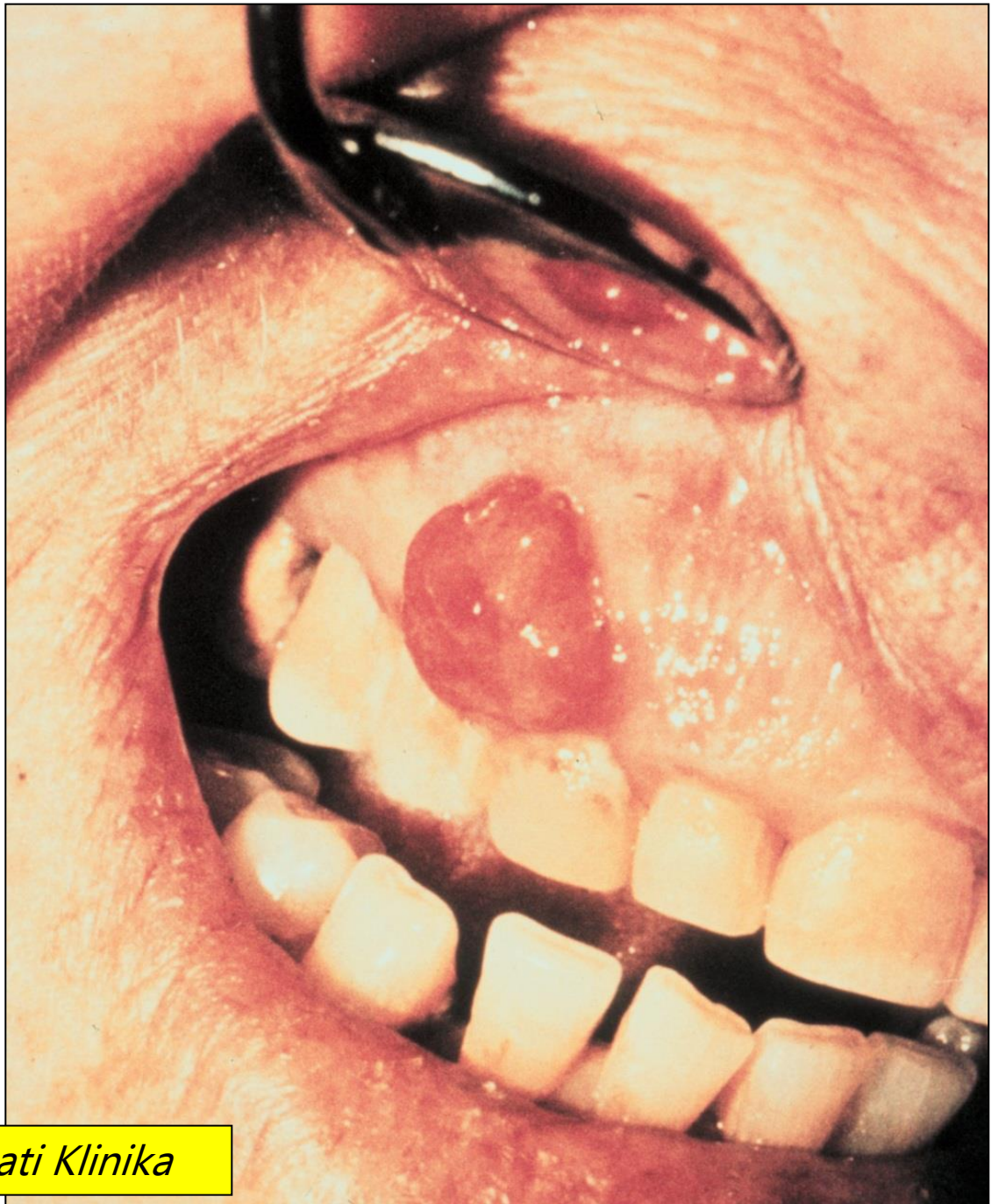
- Daganatszerű polypoid növedék a buccalis gingiván; gyakran szájüregi traumát követően alakul ki
 - Gyermekekben, fiatal felnőttekben, terhességben (**granuloma gravidarum**) jelentkezik
 - FM: kifelélyesedett felszín alatt érdús, sarjszövetszerű gyulladás
- Th: kimetszés, szövettan

Perifériás óriássejtes granuloma (epulis)

- A gingiva gócos, gyulladásos természetű destruktív betegsége (0.5-1.5 cm); jobbára fiatal nőkben
- A fogakat széttolja, erodálhatja a processus alveolarist
- FM: igen érdecs stroma, benne orsó alakú mesenchymalis sejtek, többmagvú, osteoclast-szerű óriássejtek, friss és régebbi vérzések.

Th: kimetszés, szövettan

Gingiván perifériás
óriássejtes granuloma
(epulis)

Praecarcinomás elváltozások, laphámrák

Leukoplakia

- Klinikai fogalom: le nem törölhető fehér folt a buccalis nyálkahártyán, a szájfenéken, a nyelven, vagy a szápadon
- Dohányosokban, alkoholistákban, rosszul illeszkedő fogmű mellett
- FM: 80%: hámhyperplasia atypia nélkül; 20%: dysplasia, in situ cc, vagy korai invazív laphámrák

Leukoplakia; szövettani vizsgálat szükséges! Praecancerosis

Prof. Sonkodi István, SZTE Fogászati Klinika

Erythroplakia

- Dohányosokban
- FM: erodálódott dysplasia, in situ cc, vagy korai invazív laphámrák az esetek 60-90%-ában
- A hám alatti intenzív lobosodás és vérbőség miatt látszik vörös foltnak

Laphámrák

- Gyakori szerte a világon; különösen gyakori Mo-n
- Csúcs: 50- 60 év között; férfiakban gyakoribb
- Kedvenc lokalizációk: szájfenék, nyelvhat, nyelvgyök, lágyszájpad, gingiva, alsó ajak

Makro

- Korai cc: enyhén kiemelkedő, tömött, gyöngyházfényű plakk vagy szemölcsszerű megvastagodás; előrehaladt cc: kifelélyesedett
- A dg időpontjában gyakoriak a lymphogén áttétek (submandibularis és cervicalis nyacs-k)
- Haematogén áttétek: tüdőben

FM

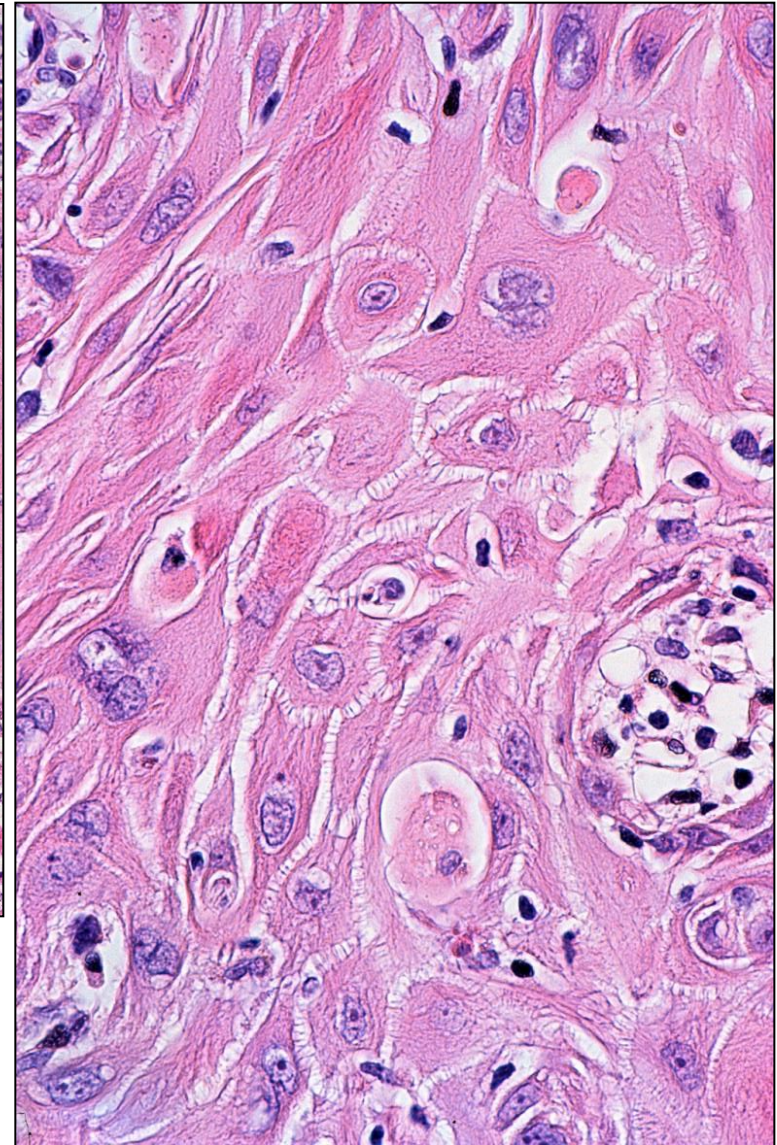
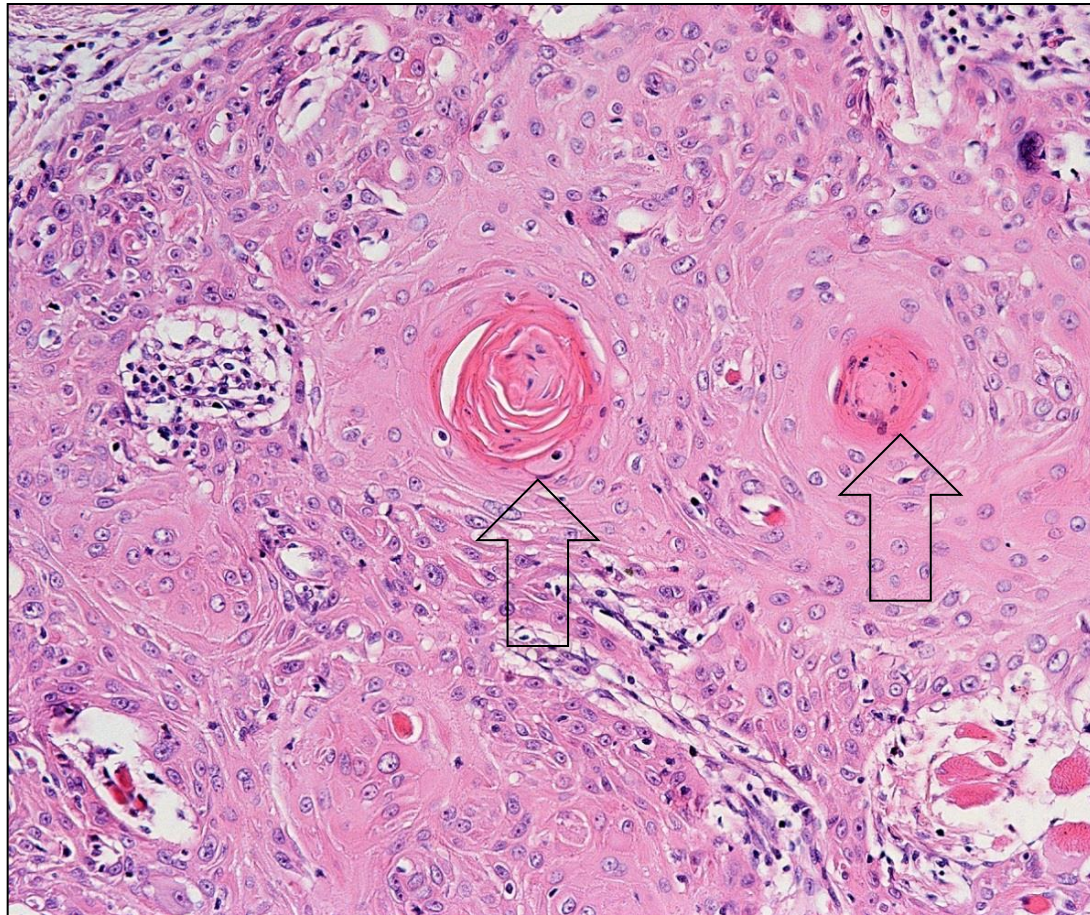
El nem szarusodó laphámrák

- Etiológia: HPV genom +
- Kiindulási hely: tonsilla, a nyelv basisa

Elszarusodó laphámrák

- Etiológia: dohányzás, alkoholfogyasztás; Indiában bételdió rágás
- Kiindulási hely: a tonsilla és a nyelv bázisa kivételével bárhol a szájüregben

Jól differenciált elszarusodó laphámrák: szarugyöngyök (nyíl),
ill. intercellularis kapcsoló hidak

Klinikai jellemzők

- Korai cc: tünetmentes, a fogorvos figyel fel rá
- Előrehaladt cc: okozhat fájdalmas és/vagy nehezített nyelést

Prognózis

- A tumor stádiumától és a lokalizációs helytől függ
- Az ajakrák 5-éves túlélése a legjobb, a szájfenéki ráké a legrosszabb
- A HPV-pozitív rákok jobban reagálnak kemoterápiára, besugárzásra, mint a HPV-negatív rákok

A nyálmirigyek patológiája

Retenciós cysta

- Kis nyálmirigy kivezető csöve elzáródik → majd cysticusan tágul

Mucocele

- A retenciós cystához hasonlít, de a hámbélése tönkrement.
- FM: nyálat tartalmazó pseudocysta, a falban lobsejtekkel átszőtt granulatiós szövet

Sialadenitis

A nyálmirigy gyulladása

- bakteriális vagy virális fertőzés
- autoimmun betegség
- nyálmirigykő (sialolithiasis) okozta kivezető cső elzáródás miatt

Acut purulens sialadenitis

- ↓ nyálelválasztás → kiszárad a száj (**xerostomia**) → felszálló St. aureus fertőzésre hajlamosít
- Idős, rossz száj higiéniájú egyéneknél, postoperatív állapotokban.
- Az érintett nyálmirigy fájdalmasan duzzadt, a tünetek étkezésre fokozódnak; a kivezető csövön genny ürülhet

Mumps (parotitis epidemica)

- Önmagától gyógyuló vírusfertőzés, a fertőzés leggyakoribb a gyermekkorban
- Egy, v. mindkét oldali fültőmirigy duzzanata
- FM: az acinusokat és a periductalis tereket lymphocyták és macrophagok szűrik be

Szövődmények a felnőttkorban

- Pancreatitis
- Orchitis (heregyulladás) serdülőkben, fiatal férfiakban
- Az oophoritis (petefészekgyulladás) ritka

Sjögren syndroma

- A kis és nagy nyálmirigyek, valamint a könnymirigyek autoimmun-gyulladásos eredetű pusztulása
- Elsődleges (sicca sy) vagy rheumatoid arthritishez, SLE-hez, sclerodermához társul
- A betegek 90%-a 35-45 év közötti nő

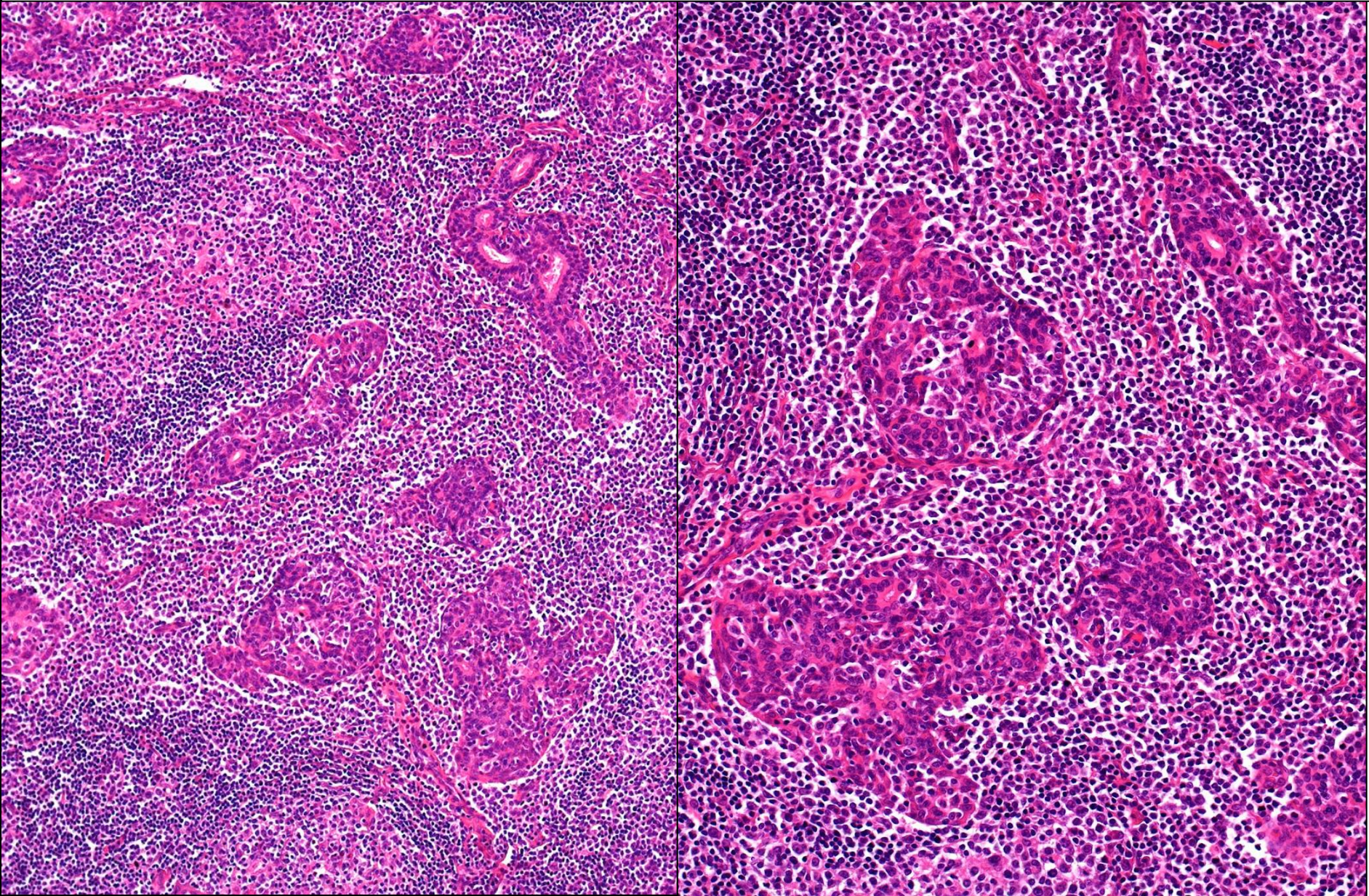
Szerológia

- Autoantitestek ribonucleoproteinek ellen (SS-A, SS-B).

Morfológia

- Korai eltérések: periductalisan, perivascularisan lymphocytás, plasmasejtes beszűrődés + ductus proliferáció
- Előrehaladt eltérések: az acinusok sorvadtak, epi-myoepithelialis szigetek

Sjögren: acinusok helyén nyiroktüszőket képző lymphocytás beszűrődés, a ductusok proliferációja epi-myoepithelialis szigetek

Klinikai következmények

- Sicca sy: könny hiánya: xerophthalmia; száraz szemek: keratoconjunctivitis sicca; száraz száj: xerostomia; száraz orr-, garat-, gégenyálkahártya (rhino-pharyngo-laryngitis sicca)
- A nyálkahártyái felszínek gyulladtak, berepednek. A tápcsatornai, a légúti, a hüvelyi nyálkahártya szintén száraz lehet
- Évekkel később non-Hodgkin lymphoma alakulhat ki; főként a parotisban

Primér Sjögren sy-ban a betegek harmadában extraglanduláris megbetegedés

- Tubulusfunkció zavart okozó tubulointerstitialis nephritis
- Tüdőfibrosis
- Synovitis

Sialolithiasis

- Kövek a nyálmirigyek kivezető csöveiben; a leggyakrabban a submandibularis nyálmirigyben
- Intermittáló elzáródás → idült sialadenitis: a fő kivezető ductusok kanyargós tágulata, az acinusok sorvadása, helyükön kötőszövet-szaporulat
- Ha bakteriális fertőzés rakódik rá: abscessusok a nyálmirigyben

Klinikai tünete

- Étkezésre fokozódó duzzanat és fájdalom a köves nyálmirigyben

Nyálmirigy daganatok

- Középkorú v. idősebb egyéneken; többnyire a parotisban

Adenomák - 70%

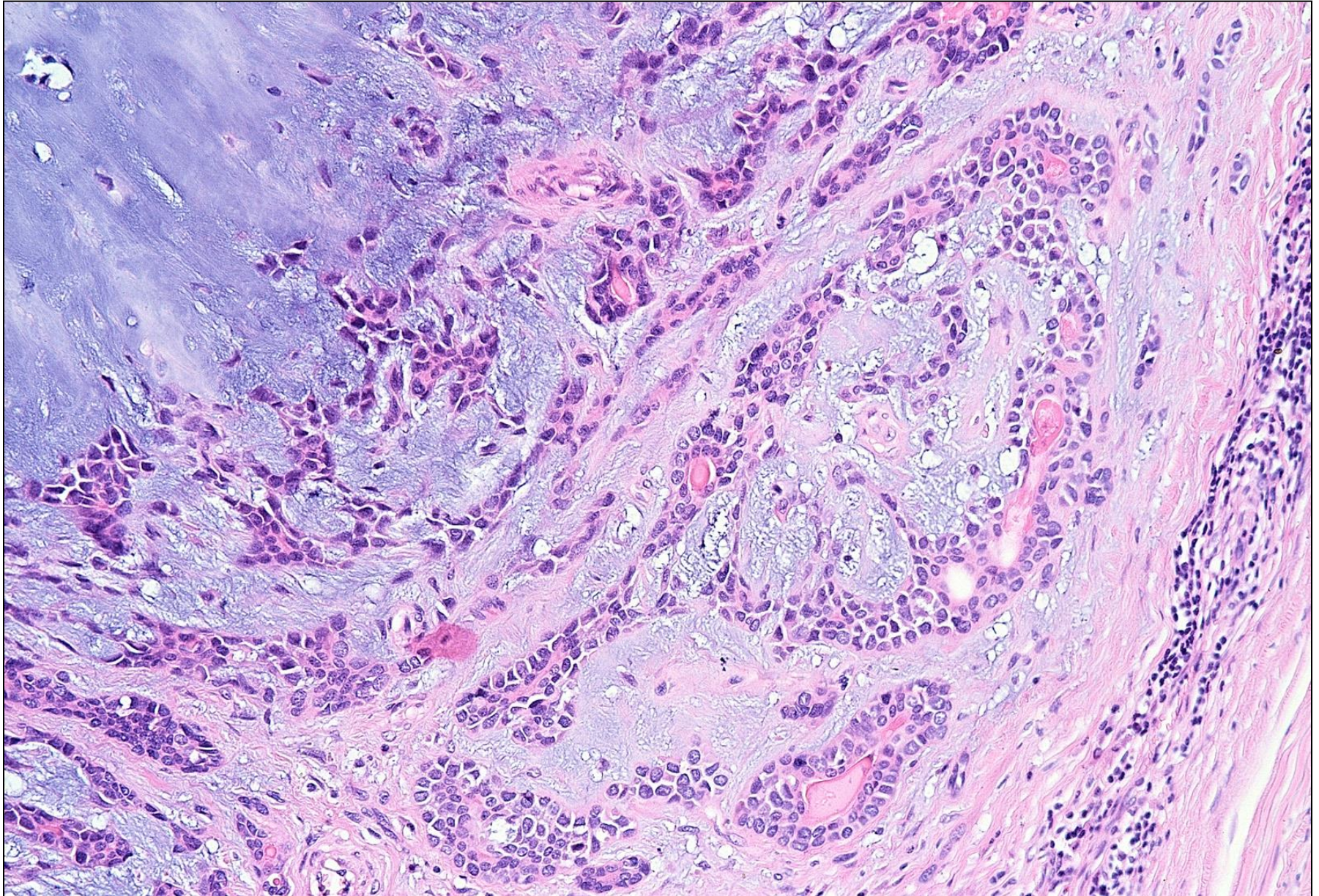
Pleiomorph adenoma

- Tokos, 2-6 cm átmérőjű
- A tokon kívül szatellita nodulusok
- FM: a myoepithelialis és a ductalis sejtek proliferációja; a stroma myxoid, tartalmazhat metaplasztikusan keletkező porcot

Klinikai jellemzők

- Lassan növő, fájdalomatlan, jól elhatárolódó terime
- A sebészi eltávolítás a n. facialis ágak megkímélésével nehéz, ezért kiújulhat
- Ritkán a kiújulás lehet adenocarcinomás átalakulás

Pleiomorph adenoma: myoepithelialis és ductalis sejtek proliferációja, a stroma myxoid

Cystadenoma papillare lymphomatosum (Warthin-tumor)

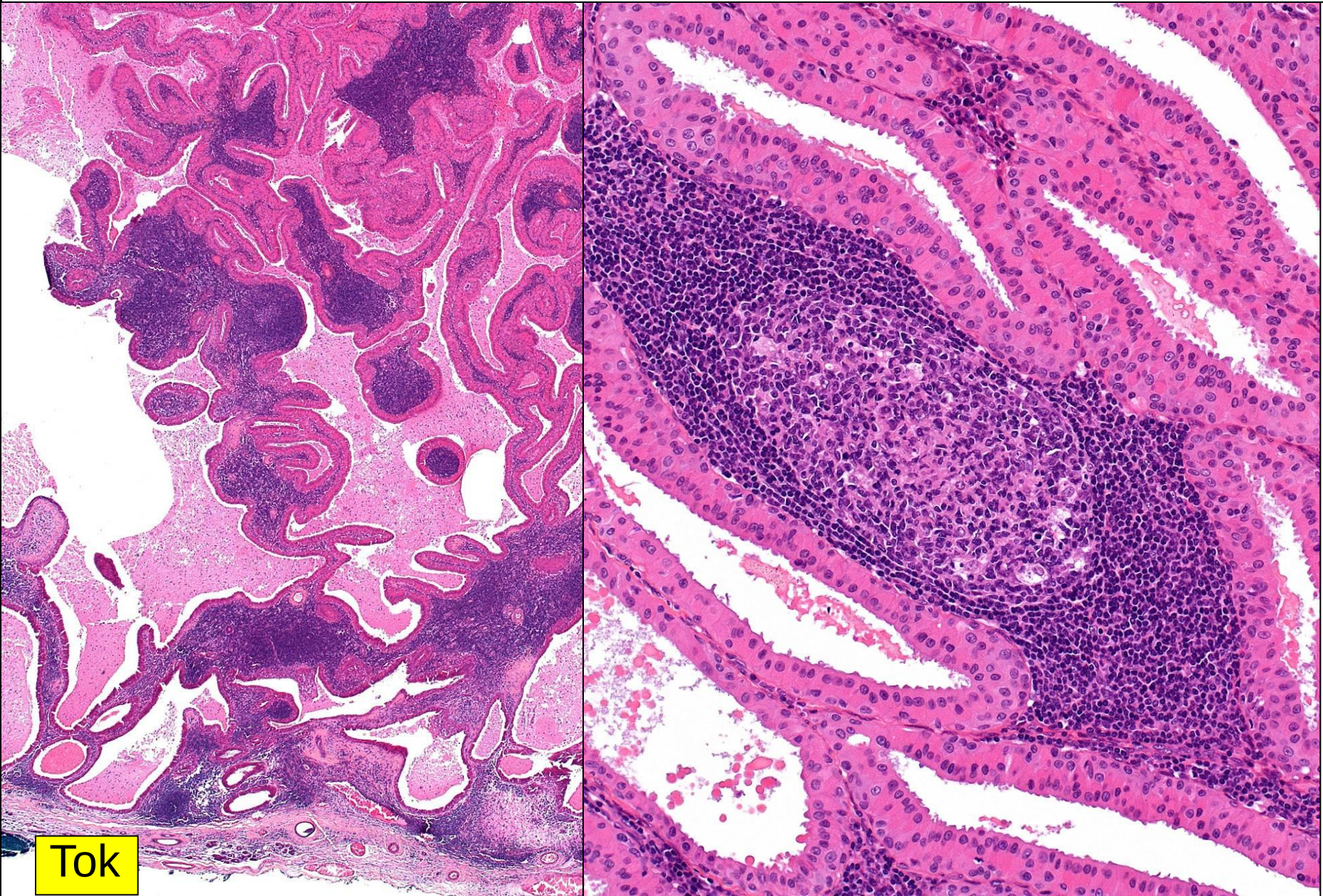
- A férfiakban gyakoribb
- Tömlős, tokos; átmérő: 2-5 cm
- FM: cysticus; mind a cystákat, mind a bennük képződő papillaris hámnövedékeket eosinophil cytoplasmájú sejtek alkotják, a stromában lymphocytás beszűrődés

Carcinomák - 30%

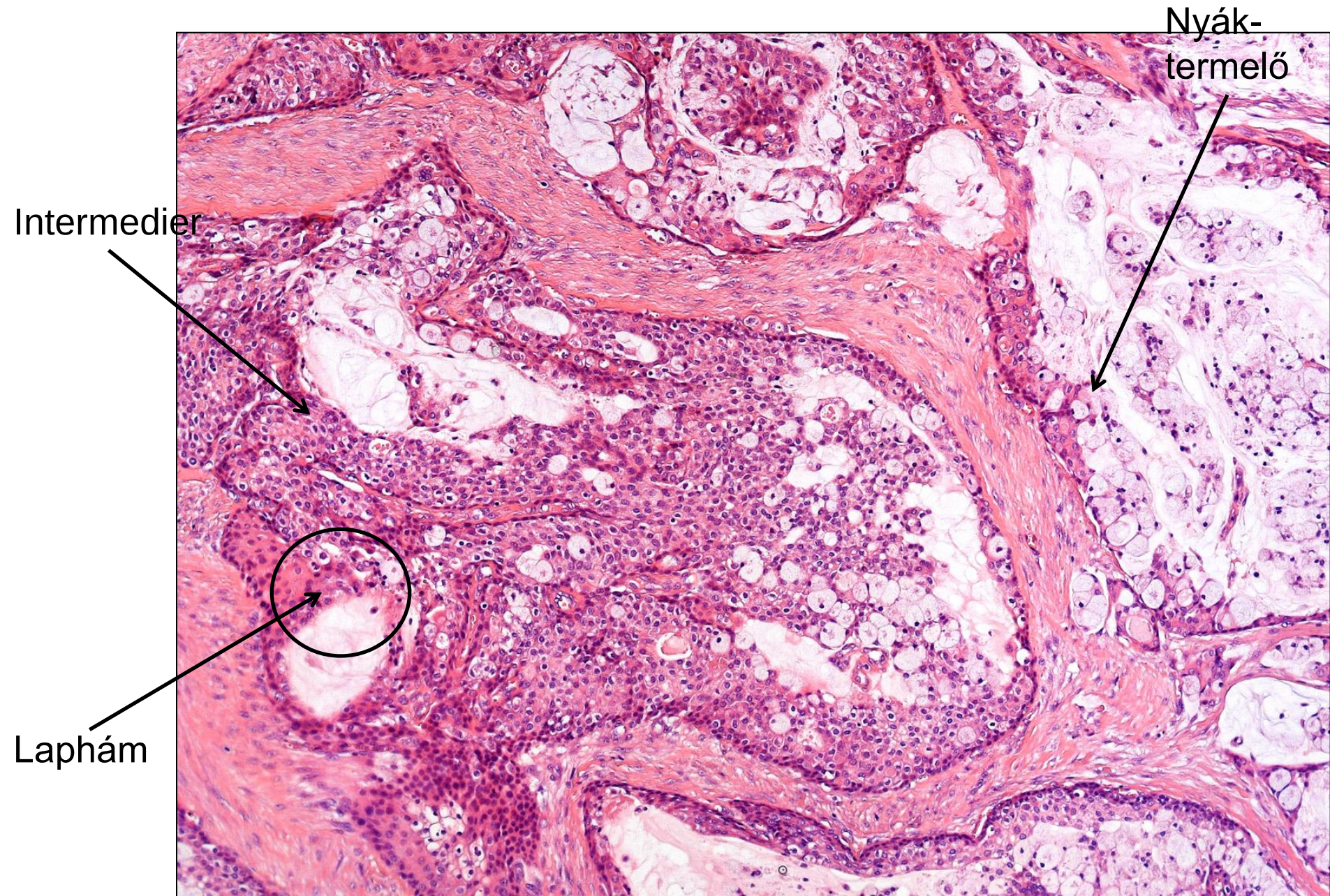
Mucoepidermoid carcinoma

- Lassan növekszik, az átmérője a 8 cm-t is elérheti
- FM: daganatos laphámsejtek, nyáktermelő sejtek és intermedier sejtek keveredése
- 5-éves túlélés: low-grade variáns: 90%; high-grade variáns: 40-60 %

Warthin tumor: a hám két rétegű, a sejtek cytoplasmája eo szemcsés; a lymphoid stromában folliculusok

Mucoepidermoid carcinoma, low grade

Adenoid cysticus carcinoma

- Többnyire a szájpad kis nyálmirigyeiből indul ki, előszeretettel terjed perineurálisan.
- FM:** a daganatsejtek cribriform (adenoid) szerkezetet alakítanak ki, a hámsejtfészkek között sejtmentes területek, basalis membrán-szerű anyagot tartalmaznak.
- Eltávolítás után évekkel később távoli áttét jelentkezhet; 5-éves túlélés: 60 %

Adenoid cysticus cc, * BM-szerű anyag,nyíl - perineurális terjedés

